

Francesc Civil, en confiança

L'estètica del músic gironí a través de la seva correspondència

Entre d'altres fites, la commemoració dels vint-i-cinc anys de la mort del compositor i pedagog gironí Francesc Civil i Castellví (1895-1990) ha servit perquè se'n publicués una completíssima biografia il·lustrada d'ell i el seu germà Joseph, a càrrec de Lluís Brugués i Albina Varés. Han partit de l'arxiu del mestre, ben custodiat i ordenat per la seva família Julià-Civil, que inclou un nombrós epistolari de gairebé 3.000 cartes que testimonien un segle de vida musical a Girona.

JOSEP PUJOL > TEXT

Temps enrere, en un article d'aquesta REVISTA (al núm. 276), els mateixos biògrafs ja van assenyalar l'interès de les cartes creuades entre Francesc Civil i el pintor Guillem Soler i Gatvillaró (Tarragona, 1905 - Barcelona, 1971), en una llarga correspondència mantinguda des de 1929 fins a 1971. Interessats ambdós per les arts, les humanitats, la cultura francesa i, és clar, la música, aquestes múltiples afinitats van perllongar una amistat en el temps que no es va pas truncar pels múltiples canvis de domicili de l'artista tarragoní. A les cartes es trasllueix un clima de confiança que només el dona el pas del temps, la mateixa sintonia artística i els mateixos referents culturals. Francesc Civil s'hi mostra franc i expansiu, es permet opinar molt més lliurement del que faria en els nombrosos articles que va anar publicant a

Los Sitios o en aquesta mateixa REVISTA DE GIRONA. És la seva estètica íntima que, val a dir-ho, tampoc és essencialment diferent de la mantinguda en la seva esfera pública.

El record de la donzella

Res com una joventut en comú per fonamentar una amistat. Guillem Soler havia viscut a Girona del 1929 al 1931, els anys d'inici de la seva relació, i aquesta època daurada per a tots dos és el talismà que no s'estan de repolir: «En la seva carta, quan em diu que tot escoltant a Brahms l'altre dia "passava

Les recerques sobre la música antiga gironina el van dur a transcriure nombroses obres de la catedral, moltes conservades a la Biblioteca de Catalunya

HEREUS DE FRANCESC CIVIL I CASTELLVÍ

>> *Francesc Civil i Castellví (Molins de Rei, 1895 - Girona, 1990).*

moments de retornar a la seva adolescència, quan la música el feia plorar i l'arravatava la consciència fent-lo obli-

dar de tot”, recordava jo els meus primers contactes amb Weber (*Euryanthe* i el *Freischütz*) i amb la *Missa solemne* de Beethoven i l'*Actus Tragicus* de J. S. Bach que tenia ocasió d'escoltar a l'*Schola Cantorum* i la *Damoiselle Élue* de Debussy, també obres totes elles d'impacte sobre un temperament encara verge i en plena formació» (14/3/1965).

La Damoiselle Élue (*La donzella beneïda*) és una cantata de joventut d'un Debussy encara wagnerià, que utilitza un poema del pintor G. D. Rossetti en el qual l'ànima d'una noia, des del cel, enyora el seu amant. El 1929, amb el record d'aquella audició encara tendre, Francesc Civil l'havia reviscut de nou a Girona, a l'Ateneu dirigit per Carles Rahola, i l'havia traduït ell mateix al català. «La seva última carta, tot bromejant em reporta a aquella nostra *belle époque* gironina, romàntica, generosa i il·lusionada dels anys 20. M'apar aquella nostra activitat musical [...] com aromatitzada d'aigua de roses, d'aquells *Amors i la vida d'una dona* tan ingènuament interpretada per la Batlle, i dels efluis poètics d'un Rossetti i d'un Debussy [...]. I tornant doncs amb la *Damoiselle Élue*, jo la trobava i la trobo deliciosa i d'un classicisme absolut. Vàreig tenir el goig i la fortuna d'assistir-ne als assajos a la Schola, portant-la el mestre D'Indy. Coneixia la intèrpreta, a les coristes —camarades meves—, una orquestra que era una filigrana i vertaderament aquella atmosfera tota em devia semblar el cel. Jo tenia 21 anys, Debussy no gaires més quan la degué escriure, i Rossetti per l'istil» (6/2/1966). L'arxiu familiar encara en guarda la versió interpretada a Girona, per a solista i veus femenines, amb acompanyament de piano.

De Bach a Debussy

L'arc temporal que inclou Bach i Debussy, del XVIII a inicis del XX, és l'epicentre dels interessos musicals de Francesc Civil. Els segles anteriors, amb tot, no deixen d'interessar-li, i no només com a musicòleg. Les recerques sobre la música antiga gironina el van dur a transcriure nombroses obres de la catedral, moltes conserva-

La tradició wagneròfila catalana estava ben arrelada tant en Francesc Civil com en Guillem Soler. En són bons degustadors, i es comenten obres com si fossin suculentes copes de vi

>> The Blessed Damozel, del pintor i poeta Dante Gabriel Rossetti, base de la cantata de Debussy *La Damoiselle Élue*, que va causar un impacte pregon a Francesc Civil.

AUTOR DESCONEGUT. ARXIU FAMILIA SOLER

>> Guillem Soler al seu estudi de Palafrugell. Octubre de 1948.

des a la Biblioteca de Catalunya: «Veus aquí que passo bons ratos en descobrir compositors i composicions del XVII i del XVIII i trobo cada cosa que m'entusiasma, com ara últimament un *Magnificat* de Joan Pusalgues a 4 v 2 violins i cello amb acompanyament d'orque o continu xifrat. De no saber-ho diria vostè que és de J. S. Bach. [...] Ara mateix tinc sobre la taula un villancet a solo i acompanyament de tres instruments (bajoncillos) que és una mostra de tècnica simple i ordenada que m'encanta i naturalment ho trobo nou» (1/10/1970).

Més enllà de Debussy, altrament, Francesc Civil es mostra força refractari a moltes novetats que va portar el segle XX. Quan Soler li critica un compositor català contemporani, Civil li respon «em faig càrrec del mal rato

que un passa de tenir-les d'escoltar, com últimament m'ocorregué amb la 2a Simfonia de Stravinsky, la que considero una perfeta *fava* musical amb tots els adelantos de la tècnica moderna. Vàreig donar mil voltes sobre el meu seient abans no va acabar-se» (8/3/1950). Aquesta mateixa incomoditat li genera, també, Béla Bartók, de qui no entén el sistema musical: «Un *divertiment* de Béla Bartók que poc em va divertir, xocs pel sol fet de xocar no m'interessan» (10/2/1967).

Si «París bé val una missa», una visita escènica a Empòrion, patrimoni universal de Catalunya, es mereix una caminada de pregueres literàries

FONS MUSICAL MESTRE FRANCESC CIVIL

>> Francesc Civil en un dibuix al carbó de Josep Aguilera.

Wagner, sempre Wagner

La tradició wagneròfila catalana estava ben arrelada tant en Francesc Civil com en Guillem Soler. En són bons degustadors, i es comenten obres com si fossin suculentos copes de vi. Civil té clares les seves preferències: «El *Tristany*, els *Mestres Cantaires* i el *Parsifal* són obres gairebé perfectes; potser el 3r acte dels *Mestres* és desproporcionat, però són tan humanes les tres obres! Tan florides i tan intenses en interès i emoció que a mi em semblen que no es poden superar. En les demés hi trobo desigualtats, subjectivament parlant...» (27/5/1969). Té, també, alguna reticència amb el *Siegfried*: «he sentit aquest hivern en el Liceo el *Siegfried*, per primera vegada, i francament m'hi sobrava tanta insistència i reiteració del *leit-motiv*, que ja els preveies i que no fallaven. En canvi en els llocs on ell mateix es desprèn de tan feixuga carga, o bé que la sap dissimular, llavors és quelcom de sublim» (16/6/1961).

Civil apreciava Wagner no només com a compositor, sinó també com a llibretista. Si *Els mestres cantaires de Nuremberg* és una de la seves preferides, no ho és només per la gala que Wagner hi mostra de la seva tècnica polifònica tradicional, sinó que «aquelles sàvies instruccions de Hans Sachs per a la formació d'una melodia i el seu desplegament, adreçades a Beckmesser i

>> D'esquerra a dreta, Francesc Civil, Guillem Soler i Josep Aguilera. Plaça de la Independència de Girona.

a Walther i que Wagner resol tan bé, la fuga del final del segon acte i el cant del concurs, com també la part tan simpàtica, humana i sentimental del col·loqui d'Eva i de Sachs, que li adoba la roba i mig li confessa el seu amor, hi és tractat tan bé que comprenc que després d'això, no puguent superar-ho s'empenyin els moderns en la búsqueda de qual-sevol altra cosa per xocant que sia. Em vàreig emocionar i tot» (10/2/1967), comenta després d'haver-la escoltada per televisió, partitura a la mà.

Un afrancesat a Girona

Ambdós compartiren l'admiració per França. Francesc Civil hi va passar tota la seva joventut, primer a Étampes (1908-1910), després a Pithiviers (1910-1913) i a París (1913-1917), i encara posteriorment va haver d'exiliar-se a Versalles, de 1937 a 1939. Per a ell el país de Descartes era la mescla perfecta d'ordre i temperament, del tot encarnat en la figura del director de l'Schola Cantorum, Vicent d'Indy: «Pel que es veu, del mestre V.

d'Indy en té vostè una idea de purista formalista, que jo conceptuo quelcom exagerada. A més a més de compositor de vertadera empena, no cal oblidar que regentava la càtedra de Composició, i el qui ensenya té de comptar amb una base normativa. La disposició formal d'una obra musical a la seva manera ve a correspondre a la geomètrica d'una obra pictòrica, i això un professor té de fer-ho volguer i inculcar-ho als seus deixebles. Si un autor anuncia una Sonata, té d'esser-ho, el gènere té unes lleis, i si es tergiversa resulta llavors [que] en el lloc d'una sonata hi trobem una Suite o una Fantasia. Si s'hi posa el nom perquè sí, això ja és un altre capítol, o bé que procedeixin

El 1971, vint-i-quatre cartes i quaranta-dos anys després, Francesc Civil es quedava sense confident. En l'intercanvi, Guillem Soler li n'havia enviat cent vint

com Erik Satie. Per demés Indy posseïa una personalitat molt noble, paternal i d'un tracte exquisit» (16/11/1966), explica al seu interlocutor.

Però no tot el que era francès tenia per a Civil el pas franc. Tot escoltant la ràdio, li escriu: «Jo ara acabo d'escoltar el 3r i 4t actes de la primera de *Carmen* a l'Opera de París [...] Ja té coses molt boniques, en Bizet, i es veu que posseïa un gran *métier* però massa sovint juga a una mica "ordinariot"» (11/11/1959).

El 1971, vint-i-quatre cartes i quaranta-dos anys després, Francesc Civil es quedava sense confident. En l'intercanvi, Guillem Soler li n'havia enviat cent vint (almenys de conservades a l'arxiu Julià-Civil), també riques d'opinions, experiències i continguts, en un recorregut vital que l'havia portat per Tarragona, Girona, Palafrugell i Nova York, entre d'altres geografies. Enclavat a Girona, Francesc Civil viatjava d'una altra manera.

Josep Pujol
és escriptor.